

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СЕГМЕНТУВАННІ ПОСІВНИХ ПЛОЩ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗА СОРТАМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ СЕЛЕКЦІЇ У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Бабич-Побережна А.А., доктор економічних наук
Побережний М.С.

Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН, Україна

Проведено сегментування посівних площ ячменю ярого у Вінницькій області за сортами вітчизняної та зарубіжної селекції. Оцінено стан та тенденції величини сегментів вітчизняних і зарубіжних сортів за їх кількістю та площами посіву. Визначено сортовий склад ячменю ярого, виявлено сорти-лідери за попитом споживачів на аграрному ринку регіону та їх оригінаторів.

Ключові слова: *ячмінь ярий, сорти, площа посіву, Вінницька область, вітчизняна селекція, зарубіжна селекція*

Вступ. В умовах багатовекторності розвитку як внутрішнього, так і зовнішнього зернових ринків сільськогосподарські товаровиробники щороку приймають важливі рішення щодо вибору культур та сортів для вирощування, що значною мірою впливає на ефективність та фінансову результативність їх діяльності. Розвиток ринкових відносин в Україні, глобалізація значною мірою впливають на сортовий склад ячменю ярого, посилюючи конкуренцію між його вітчизняними й закордонними сортами. Така ситуація на ринку, ймовірно, зберігатиметься на найближчу та середньострокову перспективу. В умовах розвитку інтеграційних процесів, обмежених фінансових та матеріальних ресурсів сільськогосподарські товаровиробники, зокрема Вінницької області, потребують достовірної розширеної інформації щодо стану та тенденцій кон'юнктури регіонального ринку ячменю ярого за сортами вітчизняної та зарубіжної селекції.

Аналіз літературних джерел, постановка проблеми. Ґрунтовні дослідження з культури ячменю ярого (морфологія, біологія, селекція та насінництво) проводили миронівські вчені В.С. Кочмарський, В.М. Гудзенко, Н.В. Василенко [1–5] та інші. Однак, крім окремих розробок Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН (ІКСГП НААН) [6–8], стан та тенденції сегментування внутрішнього

(регіонального на рівні Вінницької області) ринку ячменю ярого залишаються практично недослідженими.

Мета і задачі досліджень – визначити стан та тенденції у величині сегментів вітчизняних та зарубіжних сортів ячменю ярого як за їх кількістю, так і за площами посіву, а також виявити сорти ячменю ярого, які є лідерами за попитом на аграрному ринку Вінниччини, та їх оригінаторів, оцінити динаміку процесів, що відбуваються.

Матеріал і методика досліджень. Інформаційна база дослідження – дані Державної інспекції сільського господарства у Вінницькій області. Досліджували сортовий склад ячменю ярого, зокрема посівні площі, як економічний показник, що комплексно характеризує поточний стан співвідношення попиту сільськогосподарських товаровиробників і пропозиції як на споживчому (товарне зерно ячменю ярого), так і на виробничому (на-сінневий матеріал) ринках. Використано системний підхід, економіко-статистичний метод, а також аналітичний, співставлення та експертних оцінок.

Обговорення результатів. На жаль, за досліджуваний період (2011–2014) площа ячменю ярого у Вінницькій області зменшилася із 73,9 тис. га (2011 р.) до 53,1 тис. га (2014 р.), тобто на 20,8 тис. га, що свідчить про скорочення попиту регіонального ринку на цю культуру.

За чотири роки досліджень у Вінницькій області щороку висівали в середньому 52 сорти ячменю ярого, серед них переважали вітчизняні сорти (36 найменувань, або 69,2% загальної кількості сортів). Зарубіжних сортів сіяли менше (16 найменувань, або 30,8%). Серед вітчизняних ярих ячменів було 7 сортів селекції ІКСГП НААН (13,4%), інших вітчизняних сортів – 29 (55,8%).

У 2011–2014 рр. площа ячменю ярого у Вінницькій області в середньому становила 60,1 тис. га: найбільшим був сегмент вітчизняних сортів (45,4 тис. га, або 75,5% посівних площ), меншим – сегмент зарубіжних сортів (14,7 тис. га, або 24,5%). Серед вітчизняних ярих ячменів площа сортів ІКСГП НААН становила в середньому 3,5 тис. га, або 5,8% площ, інших вітчизняних сортів – 41,9 тис. га, або 69,7%.

За 2011–2014 рр. кількість сортів ячменю ярого, що вирощувались у Вінницькій області, зменшилась: у 2011 р. їх було 64, 2012 р. – 49, 2013 р. – 47, 2014 р. – 48 найменувань, тобто на 16 сортів менше (на 25%). За кількістю конкуруючих на ринку Вінницької області сортів цієї культури більшим був сегмент вітчизняних сортів – 41, 33, 32, 36 найменувань відповідно рокам досліджень; меншим – сегмент сортів зарубіжної селекції (відповідно 23, 16, 15, 12 найменувань). За досліджуваний період кількість вітчизняних сортів зменшилася на 12,2%, тоді як зарубіжних

на 47,8%. Таким чином, загальне зменшення кількості вирощуваних у Вінницькій області сортів ячменю ярого (на 16 найменувань) відбулося переважно за рахунок зарубіжних сортів (на 11 найменувань), меншою мірою – вітчизняних сортів (5 найменувань). Змінився склад сортів у загальній їх кількості в регіоні: збільшилася частка вітчизняних (відповідно 64,1, 67,3, 68,1, 75,0%, тобто на 10,9% за період дослідження) і зменшилася частка зарубіжних (відповідно рокам 35,9, 32,7, 31,9, 25,0 %).

За період дослідження в сегменті вітчизняних сортів ячменю ярого зменшилася кількість сортів ІКСГП: у 2011 р. їх було 9, 2012 р. – 5, 2013 р. – 6, 2014 р. – 6 найменувань, тобто менше на 3 сорти (на 33,3%); інших вітчизняних сортів – відповідно 32, 28, 26, 30 найменувань, тобто зменшення на 2 сорти (на 6,2%). У Вінницькій області частка ячменів селекції ІКСГП НААН у структурі вітчизняних сортів за кількістю була меншою – відповідно 14,1, 10,2, 12,8, 12,5%, тобто зменшення незначне; більше було інших вітчизняних сортів – 50,0, 57,1, 55,3, 62,5%, тобто їх частка збільшилася.

Серед ярих ячменів, що висівалися у регіоні, вищими темпами зменшувалась кількість зарубіжних сортів (на 47,8%), меншими – вітчизняних (на 12,2%). Серед вітчизняних ячменів інтенсивніше зменшувалась кількість сортів ІКСГП НААН (на 33,3%), меншими темпами – інших вітчизняних сортів (на 6,2%).

За досліджуваній період коливання площ ячменю ярого у Вінницькій області мали загальну тенденцію до зменшення: 2011 р. – 73,907 тис. га, 2012 р. – 64,369, 2013 р. – 49,160, 2014 р. – 53,112 тис. га, тобто на 28,1% менше. Причому зменшення відбулося у сегментах як вітчизняних, так і зарубіжних сортів. Так, площа вітчизняних сортів ячменю ярого у 2011 р. становила 55,498 тис. га, 2012 р. – 51,791, 2013 р. – 36,112, 2014 р. – 38,309 тис. га, тобто зменшилася на 17,189 тис. га, або на 31,0%. Площі сортів зарубіжної селекції становили відповідно 18,409; 12,578; 13,048; 14,803 тис. га, тобто зменшились на 3,606 тис. га, або на 19,6%.

Серед вітчизняних ярих ячменів сорти селекції ІКСГП НААН у 2011 р. займали площу 4,414 тис. га, 2012 р. – 4,050, 2013 р. – 2,696, 2014 р. – 2,760 тис. га, тобто за період дослідження їх площа зменшилася на 1,655 тис. га, або на 37,5%. Інші вітчизняні сорти сіяли на площах 51,084; 47,741; 33,416; 35,549 тис. га, тобто вони зменшились на 15,534 тис. га, або на 30,4%.

Вищенаведена динаміка зумовила зміни сегментів вітчизняних і зарубіжних сортів ячменю ярого у загальних площах цієї культури: незначно зменшилася частка вітчизняних сортів (відповідно 75,1; 80,5; 73,5; 72,1%) і дещо збільшилася частка зарубіжних сортів (відповідно 24,9; 19,5; 26,5; 27,9%).

Зважаючи на меншу кількість сортів ячменю ярого селекції ІКСГП НААН порівняно з іншими вітчизняними та зарубіжними сортами, вони займали невелику частку площ під цією культурою: у 2011 р. – 6,0%, 2012 р. – 6,3%, 2013 р. – 5,5%, 2014 р. – 5,2%. Значну частку площ займали інші вітчизняні сорти – відповідно рокам 69,1, 74,2, 68,0 та 66,9%.

Отже, у середньому за 4 роки (2011–2014) кон'юнктура ринку насіння ячменю ярого у Вінницькій області характеризувалась більшим сегментом вітчизняних сортів (36 найменувань, або 69,2% від загальної кількості сортів), який займав у середньому 45,4 тис. га, або 75,5% площ культури в регіоні. Сегмент зарубіжних сортів нараховував щороку в середньому 16 найменувань (30,8% від кількості сортів) і займав 14,7 тис. га, або 24,5% площ. У структурі сегмента вітчизняних ярих ячменів меншою була частка сортів ІКСГП НААН (7 сортів, або 13,4%), які висівали на площі 3,5 тис. га, або 5,8%; більшою була частка інших вітчизняних сортів (29 найменувань, або 55,8%), які займали 41,9 тис. га, або 69,7% площ.

Дослідження сортименту ячменю ярого показало, що у Вінницькій області висівалися такі сорти селекції ІКСГП НААН, як Лофант, Лотос, Незабудка, Вінницький 28, Набат, Скіф, Неофіт, Сварог, Оберіг.

Площа ячменю ярого на Вінниччині у 2011 р. становила 73,907 тис. га, у тому числі сортів вітчизняної селекції – 55,498 тис. га, або 75,1%, з них селекції ІКСГП НААН – 4,414 тис. га, або 6,0%, інших сортів вітчизняної селекції – 51,084 тис. га, або 69,1%; сорти зарубіжної селекції займали тут 18,409 тис. га, або 24,9%. У 2011 р. попитом користувались сорти ячменю ярого селекції ІКСГП НААН Лофант, який займав площу 1,499 тис. га, або 2,0%, Лотос – 1,218 тис. га (1,6%), Незабудка – 869,2 га (1,2%), Вінницький 28 – 483,1 га (0,7%), Набат – 206,8 га (0,3%), Скіф – 95,0 га (0,1%). Серед сортів вітчизняної селекції їхніми основними конкурентами були Командор (19,0 тис. га, 25,7%), Геліос (9,367 тис. га, 12,7%), Водограй (4,348 тис. га, 5,9%), Гетьман (3,506 тис. га, 4,7%), Вакула (2,763 тис. га, 3,7%), Соборний (1,746 тис. га, 2,4%), Юкатан (2,660 тис. га, 3,6%), Еней (1,441 тис. га, 1,9%), Сталкер (1,360 тис. га, 1,8%), Казковий (1,047 тис. га, 1,4%), Сонцедар (0,796 тис. га, 1,1%). Їх оригінатори – Селекційно-генетичний інститут – Національний центр насіннєзнавства та сортовивчення НААН, ЗАТ «Селена», Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла НААН. На полях Вінницької області основну конкуренцію нашим сортам складають зарубіжні ярі ячмені Себастьян (7,216 тис. га, або 9,8%), Брюсефілд (3,508 тис. га, 4,7%), Ксанаду (3,323 тис. га, 4,5%), Мальз (0,949 тис. га, 1,3%), Скарлет (0,635 тис. га, 0,9%), Баланс (0,431 тис. га, 0,6%) походженням з Данії, Канади, Німеччини, Чехії (табл.).

Сегментування посівних площ ячменю ярого за сортами вітчизняної та зарубіжної селекції у Вінницькій області (2011–2014 рр.)

Рік	Сорти селекції ІКСГП НААН					Інші сорти вітчизняної селекції						Сорти зарубіжної селекції					
	сорт	рік занесення до Реєстру	рекомендована зона вирощування*	площа		сорт	рік занесення до Реєстру	рекомендована зона вирощування*	площа		установо-орігінагор**	сорт	рік занесення до Реєстру	рекомендована зона вирощування*	площа		країна походження
				га	%				га	%					га	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
2011	Ячмінь ярий (73906,7 га, 100%)																
	Вітчизняна селекція (55497,8 га, 75,1%)											Зарубіжна селекція (18408,9 га, 24,9%)					
	Лофант	2006	ЛП	1498,6	2,0	Командор	2007	ЛП	19001,8	25,7	1,2	Себастьян	2008	ЛП	7216,0	9,8	Данія
	Лотос	2000	Л	1218,0	1,6	Геліос	2006	СЛП	9367,0	12,7	2	Брюсефілд	2008	П	3508,0	4,7	Канада
	Незабудка	2007	П	869,2	1,2	Водограй	2005	ЛП	4348,0	5,9	1	Ксанаду	2005	ЛП	3323,0	4,5	ФРН
	Вінницький 28	2004	П	483,1	0,7	Гетьман	2001	ЛП	3506,0	4,7	1	Мальз	2007	СЛП	949,0	1,3	Чехія
	Набат	2008	СП	206,8	0,3	Вакула	2003	СЛП	2763,5	3,7	1	<i>Інші</i>			3412,9	4,6	
	Скіф	2003	П	95,0	0,1	Юкатан	2007	Л	2660,2	3,6	3						
	Неофіт	1999	ЛП	30,0	0,04	Соборний	2004	П	1746,0	2,4	3						
	Сварог	2012	СЛП	13,5	0,02	Еней	2008	СЛП	1441,0	1,9	1						
	Оберіг	2010	С	0,1	0,0001	Сталкер	1997	С	1360,0	1,8	1						
						Казковий	2005	ЛП	1047,0	1,4	1						
						Сонцедар	2007	ЛП	795,8	1,1	3						
						<i>Інші</i>			3047,2	4,1							
	<i>Разом</i>				4414,3	6,0	<i>Разом</i>		51083,5	69,1							

Продовження таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
2012	Ячмінь ярий 64369,2 га, 100%																
	Вітчизняна селекція 51791,2 га, 80,5%											Зарубіжна селекція (12578 га, 19,5%)					
	Вінницький 28	2004	П	1481	2,3	Командор	2007	ЛП	20513,9	31,9	1,2	Себастьян	2008	ЛП	7449,2	11,6	Данія
	Лофант	2006	ЛП	1435	2,2	Водограй	2005	ЛП	5809,1	9,0	1	Ксанаду	2005	ЛП	2130,8	3,3	ФРН
	Незабудка	2007	П	1041	1,6	Геліос	2006	СЛП	4187	6,5	2	Мальз	2007	ЛП	998,5	1,6	Чехія
	Набат	2008	СП	90	0,1	Вакула	2003	СЛП	3193	5,0	1	Кангу	2009	СЛП	517	0,8	Нідерланди
	Оберіг	2010	С	3	0,005	Сталкер	1997	С	2471,5	3,8	1	Бойос	2009	П	467,5	0,7	Чехія
						Гетьман	2001	ЛП	1976	3,1	1	Квенч	2011	СЛП	184	0,3	Великобританія
						Достойний	2006	СЛ	1453	2,3	1	Гладіс	2010	СЛП	162	0,3	Нідерланди
						Всесвіт	2009	СЛП	1437	2,2	1,2	Джей Бі Мальгазія	2010		140	0,2	ФРН
						Сонцедар	2007	ЛП	1362	2,1	3	Беатріке	2009	ЛП	124	0,2	ФРН
						<i>Інші</i>			5338,7	8,3		<i>Інші</i>			404,9	0,6	
	<i>Разом</i>				4050,0	6,3	<i>Разом</i>		47741,2	74,2							

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
Ячмінь ярий 49160,0 га, 100%																		
Вітчизняна селекція 36111,9 га, 73,5%												Зарубіжна селекція (13048,1га, 26,5%)						
2013	Незабудка	2007	П	1001,9	2,0	Командор	2007	ЛП	16818,2	34,2	1,2	Себастьян	2008	ЛП	8381,0	17,0	Данія	
	Лофант	2006	ЛП	871,6	1,8	Водограй	2005	ЛП	2486,8	5,1	1	Ксанаду	2005	ЛП	2137,6	4,3	ФРН	
	Вінницький 28	2004	П	347,0	0,7	Вакула	2003	СЛП	2479,1	5,0	1	Гладіс	2010	СЛП	476,0	1,0	Нідерланди	
	Сварог	2012	СЛП	235,3	0,5	Геліос	2006	СЛП	2092,5	4,3	2	Бойос	2009	П	387,0	0,8	Чехія	
	Оберіг	2010	С	180,0	0,4	Всесвіт	2009	СЛП	1768,0	3,6	1,2	Кангу	2009	СЛП	383,0	0,8	Нідерланди	
	Набат	2008	СП	60,0	0,1	Святогор	2009	СЛП	1618,5	3,3	1	Антігон	2009	СЛП	271,5	0,6	Кіпр	
							Юкатан	2007	Л	1203,0	2,4	3	Квенч	2011	СЛП	262,0	0,5	Великобританія
							Гетьман	2001	ЛП	1029,8	2,1	1	Кристалія	2010	П	226,0	0,5	Великобританія
							Еней	2008	СЛП	832,5	1,7	1	Брюсефілд	2008	П	180,0	0,4	Канада
							Сонцедар	2007	ЛП	794,5	1,6	3	Дача	2009	СЛП	164,0	0,3	Франція
							<i>Інші</i>			2293,2	4,7		<i>Інші</i>			180,0	0,4	
		<i>Разом</i>			2695,8	5,5	<i>Разом</i>			33416,1	68,0							
Ячмінь ярий 53111,65 га, 100%																		
Вітчизняна селекція 38308,65 га, 72,1%												Зарубіжна селекція (14803,0 га, 27,9%)						
2014	Незабудка	2007	П	1590,9	3,0	Командор	2007	ЛП	17097,6	32,2	1,2	Себастьян	2008	ЛП	7201,8	13,6	Данія	
	Сварог	2012	СЛП	556,6	1,0	Вакула	2003	СЛП	4205,0	7,9	1	Ксанаду	2005	ЛП	4123,5	7,8	ФРН	
	Лофант	2006	ЛП	411,5	0,8	Всесвіт	2009	СЛП	2390,5	4,5	1,2	Гладіс	2010	СЛП	1616,8	3,0	Нідерланди	
	Вінницький 28	2004	П	111,0	0,2	Святогор	2009	СЛП	2252,0	4,2	1	Кангу	2009	СЛП	694,0	1,3	Нідерланди	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
2014	Набат	2008	СП	85,4	0,2	Водограй	2005	ЛП	1675,5	3,2	1	Кристалія	2010	П	339,0	0,6	Великобританія	
	Оберіг	2010	С	4,3	0,01	Юкатан	2007	Л	1510,0	2,8	3	КВС Алісіана	2011	СЛП	206,0	0,4	ФРН	
							Геліос	2006	СЛП	1202,5	2,3	2	Бойос	2009	П	194,0	0,4	Чехія
							Еней	2008	СЛП	1153,0	2,2	1	Квенч	2011	СЛП	157,9	0,3	Великобританія
							Сталкер	1997	С	526,0	1,0	1	Беатрікс	2009	ЛП	148,0	0,3	ФРН
							Гося	2009	ЛП	487,0	0,9	4	Мальз	2007	ЛП	60,0	0,1	Чехія
							Сонцедар	2007	ЛП	443,0	0,8	3	Антігон	2009	СЛП	55,0	0,1	Кіпр
							Гетьман	2001	ЛП	359,5	0,7	1	Джерзей	2000	СЛП	7,0	0,01	Нідерланди
							Авгій	2008	ЛП	335,4	0,6	3						
							Санктрум	2006	ЛП	305,0	0,6	5						
							Патрицій	2011	СЛП	264,0	0,5	6						
							Виклик	2008	ЛП	230,0	0,4	7						
							Достойний	2006	СЛ	216,0	0,4	1						
							Аскольд	2001	П	180,0	0,3	3						
							Парнас	2008	СЛ	158,0	0,3	7						
							Сяйво	2009	СП	158,0	0,3	8						
							Персей	2004	П	80,0	0,2	3						
						<i>Інші</i>			321,0	0,6								
	<i>Разом</i>			2759,7	5,2	<i>Разом</i>			35549,0	66,9								

Примітки: * Л – Лісостеп; П – Полісся; С – Степ;

1 – Селекційно-генетичний інститут – Національний центр насіннєзнавства та сортовивчення НААН; **2 – ЗАТ «Селена»; **3** – Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла НААН; **4** – Носівська СДС Миронівського інституту пшениці імені В.М. Ремесла НААН; **5** – ТОВ науково-виробнича агрокорпорація «Степова»; **6** – ТОВ «Всеукраїнський науковий інститут селекції (ВНІС)»; ТОВ «Науковий інститут селекції»; **7** – Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН; **8** – Національний університет біоресурсів і природокористування України, ТОВ «Рапсолл», Дорошук В.О., Ситнік І.Д.

У 2012 р. площа ячменю ярого у Вінницькій області становила 64,369 тис. га, в тому числі сортів вітчизняної селекції – 51,791 тис. га, або 80,5%, з них селекції ІКСГП НААН – 4,050 тис. га, або 6,3%, інших вітчизняних сортів – 47,741 тис. га, або 74,2%; сорти зарубіжної селекції займали тут 12,578 тис. га, або 19,5%. На ринку АПВ Вінницької області у 2012 р. попитом користувалися сорти ячменю ярого селекції ІКСГП НААН Вінницький 28, який займав площу 1,481 тис. га, або 2,3% від загальної площі, Лофант (1,435 тис. га, 2,2%), Незабудка (1,041 тис. га, 1,6%), Набат (90 га, 0,1%), Оберіг (3 га). Їх основними конкурентами були такі вітчизняні сорти, як Командор (20,514 тис. га, 31,9%), Водограй (5,809 тис. га, 9,0%), Геліос (4,187 тис. га, 6,5%), Вакула (3,193 тис. га, 5,0%), Сталкер (2,472 тис. га, 3,8%), Гетьман (1,976 тис. га, 3,1%), Достойний (1,453 тис. га, 2,3%), Всесвіт 1,437 тис. га, 2,2%), Сонцедар (1,362 тис. га, 2,1%). Їх оригінатори – перелічені вище вітчизняні селекційні установи. Найбільшими конкурентами нашим сортам були такі зарубіжні сорти, як Себастьян (4,449 тис. га, 11,6%), Ксанаду (2,131 тис. га, 3,3%), Мальз – (998,5 га, 1,6%), Кангу (517,0 га, 0,8%), Бойос (467,5 га, 0,7%), Квенч (184,0 га, 0,3%), Гладіс (162,0 га, 0,3%), Джей Бі Мальгазія (140,0 га, 0,2%), Беатрікс (124,0 га, 0,2%) походженням з Данії, Німеччини, Чехії, Нідерландів, Великої Британії.

У 2013 р. площа ячменю ярого у Вінницькій області становила 49,160 тис. га, в тому числі сортів вітчизняної селекції – 36,112 тис. га, або 73,5%, з них селекції ІКСГП НААН – 2,696 тис. га, або 5,5%, інших вітчизняних сортів – 33,416 тис. га, або 68,0%; сорти зарубіжної селекції займали тут 13,048 тис. га, або 26,5%. У 2013 р. попитом сільськогосподарських товаровиробників користувалися сорти ячменю ярого селекції ІКСГП НААН Незабудка, яка займала 1,002 тис. га, або 2,0% від усіх площ ячменю ярого, Лофант (871,6 га, 1,8%), Вінницький 28 (347,0 га, 0,7%), Сварог (235,3 га, 0,5%), Оберіг (180,0 га, 0,4%), Набат (60,0 га, 0,1%). Їх основними вітчизняними конкурентами були сорти Командор (16,818 тис. га, 34,2%), Водограй (2,487 тис. га, 5,1%), Вакула (2,479 тис. га, 5,0%), Геліос (2,092 тис. га, 4,3%), Всесвіт (1,768 тис. га, 3,6%), Святогор (1,618 тис. га, 3,3%), Юкаган (1,203 тис. га, 2,4%), Гетьман (1,030 тис. га, 2,1%), Еней (0,832 тис. га, 1,7%), Сонцедар (0,794 тис. га, 1,6%), оригінаторами яких є згадані вище селекційні установи. Найбільшими конкурентами нашим сортам серед зарубіжних були Себастьян (8,381 тис. га, 17,0%), Ксанаду (2,138 тис. га, 4,3%), Гладіс (476,0 га, 1,0%), Бойос (387,0 га, 0,8%), Кангу 383,0 га, 0,8%), Антігон (271,5 га, 0,6%), Квенч (262,0 га, 0,5%), Кристалія (226,0 га, 0,5%), Брюсефілд (180,0 га, 0,4%), Дача (164,0 га, 0,3%)

походженням з Данії, Німеччини, Нідерландів, Чехії, Кіпру, Великої Британії, Канади, Франції.

У 2014 р. площа ячменю ярого у Вінницькій області становила 53,112 тис. га, в тому числі сортів вітчизняної селекції – 38,309 тис. га, або 72,1%, з них селекції ІКСГП НААН – 2,760 тис. га, або 5,2%, інших вітчизняних сортів – 35,549 тис. га, або 66,9%; сорти зарубіжної селекції займали тут 14,803 тис. га, або 27,9%. У 2014 р. попитом сільськогосподарських товаровиробників Вінницької області користувалися сорти ячменю ярого селекції ІКСГП НААН Незабудка, яка займала площу 1,591 тис. га, або 3,0% від загальної площі, Сварог (556,6 га, 1,0%), Лофант (411,5 га, 0,8%), Вінницький 28 (111,0 га, 0,2%), Набат (85,4 га, 0,2%), Оберіг (4,3 га). Їх основними конкурентами були вітчизняні сорти Командор (17,098 тис. га, або 32,2%), Вакула (4,205 тис. га, 7,9%), Всесвіт (2,390 тис. га, 4,5%), Святогор (2,252 тис. га, 4,2%), Водограй (1,676 тис. га, 3,2%), Юкатан (1,510 тис. га, 2,8%), Геліос (1,202 тис. га, 2,3%), Еней (1,153 тис. га, 2,2%), Сталкер (0,526 тис. га, 1,0%), Гося (0,487 тис. га, 0,9%). Їх оригінатори – Селекційно-генетичний інститут – Національний центр насіннезнавства та сортовивчення НААН, ЗАТ «Селена», Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла НААН, Носівська селекційна дослідна станція Миронівського інституту пшениці імені В.М. Ремесла НААН. Найбільшими конкурентами серед іноземних сортів були Себастьян (7,202 тис. га, 13,6%), Ксанаду (4,124 тис. га, 7,8%), Гладіс (1,617 тис. га, 3,0%), Кангу (694,0 га, 1,3%), Кристалія (339,0 га, 0,6%), КВС Алісіана (206,0 га, 0,4%), Бойос (194,0 га, 0,4%), Квенч (157,9 га, 0,3%), Беатрікс (148,0 га, 0,3%) походженням з Данії, Німеччини, Нідерландів, Великої Британії, Чехії.

Висновки. У середньому за 4 роки (2011–2014) кон'юнктура ринку ячменю ярого у Вінницькій області характеризувалась більшим сегментом вітчизняних сортів (69,2% від загальної кількості сортів), який займав 75,5% площ культури в регіоні. Сегмент зарубіжних сортів становив 30,8% від кількості сортів і займав лише 24,5% площ.

У структурі сегмента вітчизняних ярих ячменів меншою була частка сортів ІКСГП НААН (7 сортів, або 13,4%), які висівали на площі 3,5 тис. га, або 5,8%; більшою була частка інших вітчизняних сортів (29 найменувань, або 55,8%), які займали 41,9 тис. га, або 69,7% площ.

Зростаюча конкуренція зумовила зменшення кількості сортів ячменю ярого на 16 найменувань, у тому числі вітчизняних сортів – на 5, зарубіжних – на 11. Таким чином, збільшилась частка вітчизняних сортів (з 64,1 до 75,0%) і зменшилася – зарубіжних (з 35,9 до 25,0%).

Динаміка розвитку ринку ячменю ярого Вінниччини характеризується зниженням попиту споживачів на нього, а відтак зменшенням посівних площ (з 73,9 до 53,1 тис. га, тобто на 20,8 тис. га, або на 28,1%), причому зменшився сегмент як вітчизняних сортів (на 17,2 тис. га, або 31,0%), так і зарубіжних (на 3,6 тис. га, або 19,6%). У структурі посівних площ відбулося незначне зменшення сегменту вітчизняних сортів (з 75,1 до 72,1%) і дещо збільшився сегмент зарубіжних сортів (з 24,9 до 27,9%).

Отже, за період дослідження (2011–2014) у Вінницькій області як за кількістю сортів, так і посівними площами ячменю ярого переважав сегмент вітчизняних сортів, меншим був сегмент зарубіжних ячменів.

Список використаних джерел

1. Кочмарський В. Сорти ячменю ярого для Лісостепу України / В. Кочмарський, В. Гудзенко, Н. Василенко / Аграрний тиждень. Україна. – 2013. – № 5–6 (260). – С. 12.
2. Гудзенко В.М. Розширення генетичного різноманіття для селекції ячменю в умовах центральної частини Лісостепу України / В.М. Гудзенко // Селекція і насінництво. – 2015. – Вип. 107. – С. 25–37.
3. Кочмарський В.С. Ячмінь ярий. Врожайність та стійкість сортів до абіотичних та біотичних факторів / В.С. Кочмарський, В.М. Гудзенко, Н.В. Василенко // Насінництво. – 2013. – № 3. – С. 5–11.
4. Гудзенко В.М. Продуктивний та адаптивний потенціал ячменю ярого в умовах правобережного Лісостепу України / В.М. Гудзенко // Науково-технічний бюлетень Миронівського інституту пшениці імені В.М. Ремесла НААН. – 2012. – № 11–12. – С. 247–277.
5. Кочмарський В.С. Селекція ячменю ярого / В.С. Кочмарський, В.М. Гудзенко, Н.В. Василенко // Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла Національної академії аграрних наук України (1912–2012); За ред. канд. с.-г. наук В.С. Кочмарського. – Миронівка, 2012. – С. 398–429.
6. Трансфер інновацій Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН в АПК: Монографія / А.А. Бабич-Побережна, С.К. Суша, Т.П. Самохвал [та ін.]; за ред. А.А. Бабич-Побережної. – Вінниця: ТОВ «Видавництво-друкарня «Діло», 2015. – С. 43–45, 255–259.
7. Маркетинговий огляд ринку інноваційного продукту Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН в системі трансферу інновацій в АПК: Монографія / А.А. Бабич-Побережна, С.К. Суша, Т.П. Самохвал [та ін.]; за ред. А.А. Бабич-Побережної. – Вінниця: ТОВ «Видавництво-друкарня «Діло», 2015. – С. 41–44, 101–105.

8. Маркетингове дослідження ринку наукоємного продукту в системі трансферу інновацій в АПК / А.А. Бабич-Побережна, С.К. Суша, М.С. Побережний [та ін.] // Корми і кормовиробництво. – 2015. – Вип. 80. – С. 207–213.

References

1. Kochmarskyi V, Gudzenko V, Vasylenko N. Spring barley varieties for the Forest-Steppe of Ukraine. *Agrarnyi tyzhden. Ukraina – Agrarian Week. Ukraine*. 2013; № 5-6(260): 12.
2. Gudzenko VM. Increase of genetic diversity for breeding of barley in the conditions of Central part of Forest-Steppe of Ukraine. *Selektsiia i Nasinnystvo – Plant Breeding and Seed Production*. 2015; 107: 25-37.
3. Kochmarskyi VS, Gudzenko VM, Vasylenko NV. Spring barley. Yielding capacity of varieties and their resistance to abiotic and biotic factors. *Nasinnystvo – Seed Production*. 2013; 3: 5-11.
4. Gudzenko VM. Productive and adaptive capacity of spring barley in the conditions of Right Bank Forest-Steppe of Ukraine. *Naukovo-Tekhnichniy Biuletyn. The V.M. Remeslo Myronivka Institute of Wheat of NAAS. Myronivka*. 2012; 11-12: 247-277.
5. Kochmarskyi VS, Gudzenko VM, Vasylenko NV. Spring barley breeding. *The V.M. Remeslo Myronivka Institute of Wheat of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (1912-2012). Myronivka*; 2012. P. 398-429.
6. Babych-Poberezhna AA, Susha SK, Samokhval TP, Zadorozhna IS, Voronetska IS, Sprynchuk NA, Korniiichuk GV, Kravchuk OO, Aleskerova YuV, Illich NS, Opanasenko GV, Poberezhnyi MS, Tkachuk DA. Transfer of Innovations of Institute of Feed Research and Agriculture of Podillia in Agriculture Industrial Complex. *Monograph. Vinnytsia: TOV Vydavnytstvo-drukarnia Dilo*; 2015. P 43-45, 255-259.
7. Babych-Poberezhna AA, Susha SK, Samokhval TP, Zadorozhna Is, Voronetska Is, Sprynchuk NA, Korniiichuk GV, Kravchuk OO, Opanasenko GV, Illich NS, Poberezhnyi MS, Tkachuk DA. Marketing Review of the Market of Innovative Product of Institute of Feed Research and Agriculture of Podillia in System of Transfer of Innovations in Agriculture Industrial Complex. *Monograph. Vinnytsia: TOV Vydavnytstvo-drukarnia Dilo*; 2015. P. 41-44, 101-105.
8. Babych-Poberezhna AA, Susha SK, Zadorozhna IS, Sprynchuk NA, Illich NS, Opanasenko HV, Poberezhnyi MS. Marketing research of high technology product in system of transfer innovations in Agriculture Industrial Complex. *Kormy i Kormovyrobnytstvo – Feeds and Feed Production*. 2015; 80: 207-213.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В СЕГМЕНТАЦИИ ПОСЕВНЫХ ПЛОЩАДЕЙ ЯЧМЕНЯ ЯРОВОГО ПО СОРТАМ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ И ЗАРУБЕЖНОЙ СЕЛЕКЦИИ В ВИННИЦКОЙ ОБЛАСТИ

Бабич-Побережная А.А., доктор экономических наук
Побережный М.С.

Институт кормов и сельского хозяйства Подолья НААН, Украина

Цель. Определение состояния и тенденций в сегментах площадей ячменя ярового отечественных и зарубежных сортов в Винницкой области.

Материал исследований. Информационной базой исследования явились данные Государственной инспекции сельского хозяйства в Винницкой области.

Результаты. На рынке ячменя ярового в Винницкой области наблюдалось снижение спроса на эту культуру и уменьшение ее площадей. Растущая конкуренция обусловила уменьшение количества высеваемых сортов на 16 наименований, в том числе отечественных – на 5, зарубежных – на 11.

Сегмент отечественных сортов ячменя ярового в регионе характеризовался большим количеством сортов – в среднем за период исследования 36 наименований (69,2% от общего количества), которые занимали большую долю площадей (75,5%). Сегмент зарубежных сортов ячменя ярового складывался из меньшего количества наименований (16, или 30,8% общего количества), которые занимали меньшую часть площадей (24,5%).

Спрос на сорта ячменя ярового отечественной селекции уменьшился, площади под ними сократились на 17,2 тыс. га. Площади под зарубежными сортами сократились на 3,6 тыс. га. Это обусловило уменьшение доли отечественных сортов в общих площадях ячменя ярового (с 75,1 до 72,1%) однако увеличило посевы зарубежных сортов (с 24,9 до 27,9%). Установлено, что в Винницкой области уменьшение площадей ячменя ярового произошло преимущественно в сегменте отечественных сортов.

Выводы. На аграрном рынке Винниччины большим является сегмент отечественных сортов ячменя ярового, меньшим – иностранных сортов.

Ключевые слова: *ячмень яровой, сорта, площадь посева, Винницкая область, отечественная селекция, зарубежная селекция*

MODERN TRENDS IN SEGMENTATION OF CROP AREAS OF SPRING BARLEY BY VARIETIES OF DOMESTIC AND FOREIGN BREEDING IN VINNYTSIA REGION

Babych-Poberezhna A.A., Doctor of Economic Sciences
Poberezhnyi M.S.

Institute of Feed Research and Agriculture of Podillia of NAAS, Ukraine

Aim. To determine the status and trends in crop area segmentation of spring barley domestic and foreign varieties in Vinnytsia region.

Material of research. The information base for the study was given by the State Agricultural Inspection in Vinnytsia Region.

Discussion of results. There was a decline of demand on market of spring barley and crop areas in Vinnytsia region. Increasing competition caused reducing the number of varieties sown on 16 names, including 5 domestic varieties and 11 foreign ones.

Segment of domestic varieties of spring barley in the region was characterized by a large number of varieties (in average for research period 36 names that is 69.2% of total number) that occupied most of crop area (75.5%). Segment of foreign spring barley varieties consisted of smaller number of varieties (16 names or 30.8%) which occupied minority of the area (24.5%).

Demand for spring barley varieties of domestic breeding has decreased and area for the varieties has reduced by 17.2 thousand hectares. Area for the varieties of foreign breeding has reduced by 3.6 thousand hectares. It has led to the reduction of the share for domestic varieties of spring barley in total area (of 75.1% to 72.1%), but increase for foreign spring barley varieties (of 24.9 to 27.9%). It was established that in Vinnytsia region the decrease of spring barley areas was just in a segment of domestic varieties.

Conclusions. On the agrarian market of Vinnytsia region segment of domestic spring barley varieties is more with foreign varieties being less.

Key words: *spring barley, varieties, crop area, Vinnytsia region, domestic breeding, foreign breeding*